

Министерство
на образованието и науката

АЗ·БУКИ

Национално издателство
за образование и наука

**БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И ЛИТЕРАТУРА**

Българско научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

ИСТОРИЯ

Българско научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

**МАТЕМАТИКА
И ИНФОРМАТИКА**

Българско научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

**ПРЕДУЧИЛИЩНО
НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
ПЕДАГОГИКА**

Българско научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

**ХИМИЯ
ПРИРОДНИТЕ НАУКИ
В ОБРАЗОВАНИЕТО**
астрономия
биология
география
физика

**ПРОФЕСИОНАЛНО
ОБРАЗОВАНИЕ**

Българско научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

**СТРАТЕГИИ
НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА
И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА**

Научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

Философия

Българско научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

**Чуждоезиково
обучение**

Научно-методическо списание
• Година XXIX, 2012 • Класик 1

Избрано

от текстовете, публикувани в списанията
на Национално издателство

АЗ·БУКИ

www.azbuki.bg

7

16 – 22 ФЕВРУАРИ – 2017 Г.

Какво ново в учебните програми

Откъс от „За новото в новите учебни програми по литература“

Адриана Дамянова

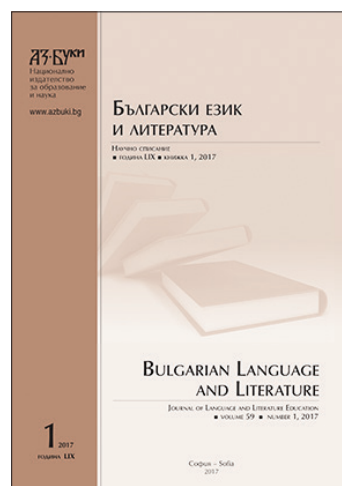
Софийски университет „Св. Климент Охридски“

От няколко месеца на сайта на Министерството на образованието и науката са предложени на вниманието на всички заинтересовани новите учебни програми, а част от проектите (за I, II, V, VI и VIII клас) вече са и утвърдени. Тъй като страстите, които провокираха специално тези по литература, изглеждат уталожени, смятаме, че е време рационално да промислим поне най-отчетливо открояващото се като концептуална новост в неравния им релеф. Споменатите страсти възбуди, разбира се, Списъкът с автори и техни произведения, предвидени за задължително изучаване. Тъй като освен за широката общественост и за мнозина колеги единствено именно той се оказа четлив в новите програми, струва си да спрем вниманието си върху един свързан с него квазиказус, проявяващ дълбокото разделение в обществените нагласи и очаквания спрямо училищното образование, в т.ч. и по литература.

„Страсти и неволи..“

Докаато за мнозина няма значение кои точно литературни текстове намират място в учебните програми – важно е какви личностни качества и умения формират и развиват учениците чрез литературното образование, за групи ученето на литература трябва всъщност да следва един определен като контрапросветенски проект, в който литературното „българско“ се чете

Заглавието е на редакцията

www.bel.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д.п.н.
Маргарита Георгиева
E-mail: m.georgieva@abv.bg

Редактор

Д-р Мая Падешка
0889 22 04 12
Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71
E-mail: bel@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Български език и литература“, кн. 1/2017:

EDITORIAL

МЕТОДИКА

За новото в новите учебни програми по литература / *Адриана Дамянова*

Съвременни лингвистични идеи, обогатяващи обучението по български език / *Татяна Ангелова*

ЕЗИКОЗНАНИЕ

Глаголи със значение ‘обичам’ в исторически и в съвременен план / *Кирил Първанов*

**БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И ЛИТЕРАТУРА В
НАЧАЛНОТО УЧИЛИЩЕ**

„Малкото голямо четене“ – и в урока по български език (начален училищен етап) / *Маринана Мандева*

**ОПИТЪТ
НА ПРЕПОДАВАТЕЛЯ**

Вицовете в часовете по български език и литература / *Валентин Стоянов*

Амбивалентната житейска философия на българския човек, погледната през модела на карнавала („Леген ден“, Елин Пелин) / *Костадинка Христова*

Учителят по български език и литература – учител новатор / *Запринна Глушкова*

Между традицията и съвременността / *Нели Минкова*

**БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И КУЛТУРА ПО СВЕТА**

Децата знаят и разбират повече, отколкото могат да кажат (интервю с проф. Мила Вълчанова) / *Мая Падешка*

Трета международна интердисциплинарна конференция за студенти и докторанти, Виена, 7 – 9 декември 2016 г. / *Надя Кантарева-Барух*

**РЕЦЕНЗИИ
И ИНФОРМАЦИЯ**

Приносен труд към методиката на обучението по български език и литература в началното училище / *Фани Бойкова*

Самотен в своето време / *Стефка Петрова*

IN MEMORIAM

Доц. д-р Ваня Кръстанова / *Елена Каневска-Николова*

националномитологически, отвъд всяка критическа нагласа, имунизирани срещу „смелостта да си служиш със собствения си разсъдък“ (Кант). Изписваме „българското“ в кавички не за друго, а защото говорим само за онова от националната литература, до което Институцията дава достъп на учениците, като чрез съвсем невинния си подбор „скришно“ насърчава предкритическото четене. Ето гва примера за манипулативноселективния подход, за който говорим. В учебника – христоматия по литература за VII клас на издателство „Просвета“ от 1992 година с автори А. Калешев, В. Петров и П. Златев, са поместени откъси от Вазовата повест „Немили-недраги“, в т.ч. и от трета глава, в която изречението „Нему се искаше да прегърне тия странни хора, които тъй страшно го привличаха...“ свършва както го цитираме тук: изтрим е финалът му, който, гласейки „...своята отвратителност и гордост“, излага, изглежда, на риск възпитанието в дух на преклонение пред осъществените без негодатъци национални герои... През 2016 година министърът на образованието и науката Т. Танев публично огласи, че лично се е погрижил в програмата по литература да фигурира „невероятният разказ“ „Бай Ганьо у Иречека“ вместо „Бай Ганьо в банята“, защото в последния одиозният Алеков герой слага без колебание знак на равенство между себе си и „булгар“-я. Примерите ни изумяват с лековатата гързост, с която класиците ни се оказват цензурирани за „нуждите“ на училището (гали?), и ни принуждават да си дадем сметка – освен за искреното родолубие – и за лицемерието, с което нерядко се отстоява тяхната вездесъщност в учебните програми.

По-горе определихме казуса като мним, защото сме уверени, че новите учебни програми съумяват да удовлетворят предпочитанията и на едната, и на другата обществена група, като в същото време дават шанс да се неутрализира двоятният (властов/властен) жест на включване (шумно вписване) по условието на изключване (мълчаливо изтриване-упрениване) на националните светини.

Какво (не) гарантира Списъкът

Всеки преподавател по литература познава респектиращия обем на литературния материал, предвиден за задължително изучаване според все още действащите учебни програми например в X клас – „Дон Кихот“, „Хамлет“, „Тартюф“, „Робинзон Крузо“, „Граф Монте Кристо“, „Дядо Горио“/„Червено и черно“, „Шинел“, „Бел Ами“... Вярваме ли действително, че всичко това (а то галеч не е всичко!) изчита всеки десетокласник – въпреки вмененото му от програмата задължение? Ако действителният ни опит подсказва отрицателен отговор на този въпрос, ще трябва да признаем, че

Списъкът за общообразователния минимум не обезпечава прочита на включените в него произведения. Такава сила по-скоро обладава неговият съкратен вариант – този за ДЗИ. Така че не учебната, а учебно-изпитната програма за матурата, в крайна сметка, ще изпише „скритата“ програма, по която (ще) се работи в училище. От друга страна, колкото и (непосилно) дълъг да е обаче, всеки списък на „загължителни“ за учене четива същевременно изглежда отчайващо къс, ако го съпоставим със списъка на произведенията, които си струва да се прочетат – и за които не само училищният курс по литература, но и цял човешки живот не стига. И то без изобщо да включваме в сметката онези книги, които предстои да бъдат написани и които, надяваме се, ще четат нашите деца. От трета страна, решаващият въпрос всъщност не е какво четем, още по-малко колко четем в училище, а как четем. Четене, което не обяснява структурата на текста като генератор на уникалния текстов смисъл (към който никои друг текст не насочва, не проектира такъв), е осъдено да чете все една и съща фраза; както казва Р. Барт, може би цялата литература може да се сведе до обичам, страдам, съжалявам... Дали в такъв случай не е по-смислено да изтеглим залозите от (уж) четенето насила (по загължение), от убийствената скука на една-и-същата фраза и да ги инвестираме в мотивацията (удоволствието, любопитството...) за четене? Да разпределим равномерно усилията си между овладяването на „кодовете“ и четенето на „съобщенията“, вместо да се фокусираме единствено върху текстовете?

Кое е новото в новите програми?

Ако не списъкът е най-важното, кое тогава е най-значимата новост в новите документи, които имат претенцията да регулират оттук нататък образованието в училище? Като образователна концепция новите държавни образователни стандарти и учебни програми по литература предлагат по-балансирано съотношение между предвидените за усвояване „нови знания“ и уменията за тяхното прилагане. Обновата на съотношението знания – умения прегопределя намаляването броя на текстовете за загължително изучаване. Повечето часове за т.нар. упражнения ще осигурят възможност нужните на вещица читател умения да се формират, развиват и поддържат дълго – чрез необходимите импровизации, чрез преноси на конкретни „стъпки“ в различна от инициалната, но „фамилно сродна“ ѝ ситуация и/или контекст, чрез суспендиране „тиранията“ на крайния резултат и т.н. Повече самостоятелни „умни действия“ (както психолози определят уменията) – именно рефлексирани, обмисляни като стратегия действия (а не безмозъчни, папагалски повторения на едно-и-също!), означава по-голямо „властяване“ на ученика (знанието, трансформирано в работещо умение, е власт/моц – power), респективно – повишаване на чувството му за отговорност, в т.ч. и за качеството на собственото му обучение. Идеята е, „учейки чрез правене“, учещите да се усетят дееспособни, удовлетворени от това, че всеки път се справят все по-добре... С други думи, да се освободят от чувството за безсилие, „припомняйки“ си детската „омнипотентност“, вместо да заучават безпомощност.

Симетрично на „по-овластения“ ученик, повече власт се делегира и на учителя за сметка на Центъра. Вече конкретният преподавател (ще) е този, който ще подбира и аранжира литературния материал, имайки възможност да отчита интересите, желанията, инициативите на своите ученици. Така, отворен за допълване, никои списък вече няма да е нито обезкуражаващо дълъг, нито оскъден. Именно в промяната на икономиката на Властта всъщност е смисълът на реформата. Искане се да вярваме, че училищнообразователната ни система вече е узряла за прозрението, че докато дисциплинарната рамка (на надзор и наказание) предзадава мълчаливи съпротиви, „ескейпизъм“, саботажи, рамката на партньорското доверие – обратно – конституира поле на сътрудничество, креативност и отговорни действия. Минимизирането на загължителния Списък предполага съществена промяна и в учебниците и учебните помагала. Той ги „заставя“ да придобият облика на пораждащ механизъм – да предлагат повече

кодове за четене, отколкото „правилни“ прочити, повече интересни въпроси, отколкото „верни“, но чужди отговори.

Какви възможности отваря минимализираният задължителен списък?

Очаквано (откъм националномитологичните нагласи) обществото се оказва най-чувствително към съкращаването на произведения, интерпретиращи Българското възраждане. Тъй като част от учебните програми са все още проект, не се наемаме да предскажем точно какво ще се получи от тях в крайна сметка, но изглежда повече от вероятно „задължителните“ Ботевски произведения да са повече вместо по-малко в сравнение с излизаните от употреба програми. Да си представим обаче какви шансове би дала една („лична“) програма, която – вместо „изчерпване“ на Ботев „сам по себе си“ в монографичен (затворен) формат – възнамерява проследяване на неговото ставане-Начало на Новата българска литература, или – иначе казано – едно внимателно из-следване на следите, оставени от Ботевите текстове в тези на неговите следовници. То не би подминало например апострофа на митологично-романтичната концепция на „смъртта като живот“ (г-р Кръстев), възпята в извисения образ на юнака от „Хаджи Димитър“, който апостроф артикулира Вазовото „Караджата“ (с мото, както помним, цитиращо стих именно от споменатото Ботевско стихотворение: „И търсят духът на Караджата!“).

*Жив е той, жив е! Там, на Балкана,
потънал в кърви, лежи и пшшка
юнак с дълбока на гърди рана,
юнак във младост и сила мъжка.*

(...)

*Денем му сянка пази орлица,
и вълк му кротко раната ближи;
над него сокол, юнашка птица,
и тя се за брат, за юнак грижи!*
(„Хаджи Димитър“)

*И момците наши умряха със чест...
(...)*

*В тоя час вълците, кои мърша търсят,
с крак гърди им ровят и меса им късат;
и гладните орли, оплескани с кръв,
в мъртвите им очи удрят своя клъв;
и мухите златни в бръмчащи рояци
лакомо налитат немите юнаци,
изложени голи под слънчевий жар.*
(„Караджата“)

Проследяването, разбира се, не би се заговорило с „инвентаризацията“ на метаморфозите на ключови за „Хаджи Димитър“ поетикосмислови единици в тяхното друго, но и би се запитало задължително: Защо? Защо му е на „Караджата“ да демитологизира фигурата на единия, тъй недосегаемо далеч („Там...“) от всички други човешки същества юнак, за сметка на това тъй интимно сроден с фантастични фигури (с грижовния сокол – брат, със самогивата – сестра...)?...

По-нататък внимателното проследяване, бдително за всяка (Ботева) следа в българския литературен дискурс, непременно би разпознало (не без потрес) в Бай-Ганьовото „Сус бе, ченгене! Не ща аз любовни!“ („Бай Ганьо на гости“) пародийно снизено Ботевото „Остави таз песен любовна...“ („До моето първо либе“); в лежащия на чаргака човек, когото една пееца баба „с траурни нокте“ пощи под пекналото „балканско слънце“ – „изюген“ образа на Ботевия юнак... И пак би питало: Защо?...

Не по-малко смаяно би било изследването от гръзкото „оприродяване“ на Генция на българската литература, което сторва Пенчо-Славейковото „На Балкана“. В него Ботевата гивна песен („Хаджи Димитър“) се оказва... песен с тъмен текст на тъмния Балкан:

*Това е песен на промяната световна,
която отпред век Балкана тъмен пей. –
– Ей пада ведра ноц; вълшебно месец грей
и плаха гмеж звезди обсипват свод небесен –
като че тъмний текст на тая дивна песен...
(„На Балкана“)*

И пак – Защо?... Да не би така българската литература да случва смъртта на Автора?... Или (символично) убийство на Бащата?... Или пък амбицията е именно „На Балкана“ да проясни (за модерността) тъмнината на (непостижимото след Романтизма синкретично единство на националния Дух и Език в) Ботевия текст?... Дали пък тъкмо така не се ражда Геният („вродената гарба на духа, посредством която природата дава на изкуството правилото“, както го определя Кант)?...

Диалогът Ботев – Яворов е вече класика:

*Настане вечер – месец изгрее,
звезди обсипат сводът небесен;
гора зашуми, вятър повее, –
Балканът пее хайдушка песен!
(„Хаджи Димитър“)*

*Настане утро, гори небето,
цветя миришат, ехти полето:
овчар засвирил, стада заблели,
по всички храсти пилци запели.
(„На нивата“)*

Но ако в полето, очертано от тези две четиристишия, впишем и Ботевата сатира „Защо не съм...?“, и по-конкретно: „Но защо не съм Славейков,/ да заплача, да запее:/ „Не пей ми се, не смей ми се,/ от днес вече ще да бляя“?“, ще си дадем сметка не само за отчаяното неверие на модерния поет във възможността изобщо да съществува нещо толкова наивно (от гледна точка на „трансцендентално безприютната“ модерност!) като романтически проект за свят, но и за виртуозното отиграване на ролята на непохватния следовник, който старателно, но без (с)мисъл следва (от) Произхода/Бащата и обърква одата балада със сатурата, за да срещне по „изобличаващ“, оспорващ, подриващ (Оригинала) начин пеенето с блеенето...

За да не станем отегчителни, само ще споменем Ботеву следи като тези в „По жътва“ на Елин Пелин, който разказ при първата си публикация през 1904 г. излиза с мотото „Жътва е сега... пейте робини“, и във Вапцаровия „Ботев“, за да удовлетвори любопитството си как съвременната българска литература чете/препраща текста-Ботев. Писани в „други времена“, стиховете от Стефан Цаневия „Плач по Ботев“ продължават да ни „зачертават“:

*Ние те величаем,
без да съзнаваме,
че всяка разхвалена от нас твоя черта
самите нас зачертава.*

Дали ако четем така – (из) „пог черта(та)“ – Ани-Илковите стихове от „Той. (откъс от агон)“, ще ни е по-лесно да признаем, че в изглеждращото контрамитологично пренаписване на Ботев отзвучават много повече достойнство и искреност, отколкото в елејните славословия?...

*Може би (боже пази!) може би аз
съм убил? Може би мен са
убили? И не съм вече жив
а само така си мисля Само
– Пак си пиан!
Напразно ме чакат жена и дете
ТОЙ ТОЙ ТОЙ – Божичко
жив ли е ТОЙ?
(...)*

*Жив
е ТОЙ жив... Е!... Пейте робини*

На демонстрираното тук (съвсем фрагментарно) конструиране на възможни междутекстови връзки легитимност набавят методологическият прегразсъдък за

свободата на текста да влиза в отношения с не по-малко от всеки друг текст и така заедно да образуват квазисвета, наречен литература, и методическият ефект на осигуряване непосредствен достъп на учениците до този свят, до процеса на изграждане на литературния образ на конкретен творец и изобщо на литературноисторическия развой. Подобен методически сценарий компрометираща самата идея за учене и преподаване на изолирани текстове и „разобличава“ като несъстоятелни стандартни за училищния жаргон фрази, като „свършихме (с) Ботев – почваме Вазов“: в известен смисъл и Ботев, и Вазов, и всеки друг творец никога не „започват“ и никога не „свършват“, а произведенията им се оказват винаги „повече“ и от най-изчерпателния Списък, защото в пространството на интертекстуалността просветват неочаквани (потискани в капсулирания им прочит) смисли...

За езика на стандартите и програмите

От практикоприложна гледна точка стандартите и програмите са направени да бъдат максимално оперативни. Можем да откروим поне две съществени разлики между „старите“ и новите документи. Първо, самото структуриране на областите на компетентности е оптимизирано – по-издържано от гледна точка на логиката и съответно – по-разбираемо за потребителя (учители, автори на учебници, управленски кадри в сферата на образованието, общественост). Второ, глаголите, използвани за именуване на очакваните резултати, назовават конкретни – наблюдаеми и измерими като качество – действия (и продукти от тях): анализира, съпоставя, различава, идентифицира, тълкува, определя..., вместо владее, осъзнава и пог.

В Социокултурни компетентности се обособяват връзките между литературата и света вън от нея. Социокултурните компетентности са прицелени в конструирането и утвърждането на рефлексия например върху това как един литературен текст въздейства на читателя или върху това кой е специфичният начин, по който една творба интерпретира даден житейски проблем – каква е нейната версия за този проблем. Разделянето и свързването между литературата и света предопределя взаимната им подмяна или смесване, а също и алегорическото (нравоучително) четене на литературата, както и проектирането на „принципни“/„истинни“ положения върху света на текста, не позволявайки да се забравя, че литературният „свят“ е квазисвят (проект за свят). „Жива“ традиция у нас е четенето на литературата като история и обратно. Така, в разгорелия се този път покрай програмите по история дебат около проблема с „робството“ запазването на термина в историческия дискурс се аргументираше с присъствието на думата в българската (възрожденска) литература, а това (безспорно) присъствие в литературния дискурс пък се обясняваше с историческата действителност. (Подобна въртележка между означаващо и означаемо, между причина и следствие е типична за конструкцията на мита...) Изрично трябва да се подчертае, че връзката между литературата и жизнения опит не е абстрактно очертана в стандартите и програмите, а се сменя на нивото на конкретния читателски опит на ученика – първо, защото каквото и да иска да разбере, всеки от нас иска, в крайна сметка, да разбере себе си, и второ, защото се разчита тази връзка да обезпечи мотивацията за учене.

Пълния текст четете в сп. „Български език и литература“, кн. 1

Защо е важен трансферът на кредити

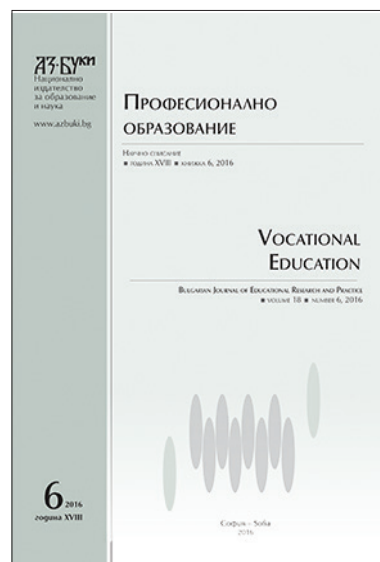
*Откъс от „Ползи от изграждането
на национална система за трансфер
на кредити в професионалното образование
и обучение“*

Емилияна Димитрова

Национална агенция за професионално
образование и обучение

Развитието на професионалното образование и обучение и въведените инструменти през последните години са обект на оценяване и усъвършенстване. Един от най-дискутираните инструменти е Системата за трансфер на кредити в професионалното образование и обучение – ECVET. Системата е разработена и приета като европейски инструмент в областта на професионалното образование и обучение с препоръка на Европейския парламент и на Съвета от 18 юни 2009 година за създаване на Европейска система за кредити в професионалното образование и обучение. Въпреки положителните цели, заложили в ECVET системата за подкрепа на политиките за учене през целия живот чрез улесняване на развитието на гъвкави и съобразени с индивидуалните потребности учебни пътеки, за признаване на постигнатите резултати, придобити чрез неформално и самостоятелно учене, чрез предишно учене или учене на работното място, за улесняване и признаване натрупването на знания и умения, свързани с работата, и на знания, придобити по време на престой в група

Заглавието е на редакцията

www.vocedu@azbuki.bg

Главен редактор

Доц. д-р Тоня Георгиева
E-mail: tonia@au-plovdiv.bg

Редактор

Николай Кънчев
0888 81 56 45

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: vocedu@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Професионално образование“, кн. 6/2016:

*ЗДРАВΟΣЛОВЕН НАЧИН
НА ЖИВОТ И СПОРТ
В ОБРАЗОВАТЕЛНИТЕ
ИНСТИТУЦИИ*

Спортът като фактор за превенция на
агресията и насилието в училище /
Татяна Янчева

Социалният маркетинг като подход
за мотивиране и участие в двигателни и
спортни дейности / Иван Сандански

Спортът сред природата – възмож-
ност за оптимизиране на двигателната
активност в детската градина / Паулина
Андреева

Спорт за красота и здраве / *Маргарита Врачовска, Мария Маркова*

„Брезичка“ диша / *Иванка Харбалиева*

Да играем заедно / *Маруся Обретенова*

Посланици на здравето / *Ученически съвет и IXБ, IXД, ХА клас*

Спорт срещу агресията и насилието в училище / *Росица Христова*

Една незабравима лятна ваканция / *Димитър Дилчев*

МЕТОДИКА И ОПИТ

Ползи от изграждането на национална система за трансфер на кредити в професионалното образование и обучение / *Емилияна Димитрова*

За подобряване на резултатите от национални външни оценявания / *Галина Евденова*

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ

Защо медиация? / *Татяна Дронзина, Бисерка Михалева*

ПИСМА ДО РЕДАКТОРА

Астропарти / *Радка Костадинова*

УЧЕНЕ ПРЕЗ ЦЕЛИЯ ЖИВОТ

Нови възможности за квалификация с нови специалности / *Янка Василева*

Правила за институционална квалификация на педагогическите специалисти в системата на средното образование / *Розета Заркова*

УЧИЛИЩЕ ЗА УЧИТЕЛИ

Днес представяме: 2. Средно училище „Акад. Емилиян Станев“ – София

Трудностите пред младия учител в България и съвети как да се справи с тях / *Николай Данев*

Мястото на домашната работа в начален етап в съвременната образователна парадигма / *Десислава Петрова*

Екскурзията – стимул за повишаване познавателната активност на учениците от начален етап по предметите „Роден край“, „Околен свят“, „Човекът и природата“ и „Човекът и обществото“ / *Камелия Любенова Ангелова*

Да си учител / *Катя Димитрова*

Работа по случай в образованието – психологически аспекти / *Станислав Пандин*

ГОДИШНО СЪДЪРЖАНИЕ

страна, този европейски инструмент все още не се приема еднозначно във всички държави.

В мониторинговия доклад на CEDEFOP ECVET в Европа за 2015 г. е направен анализ за въвеждане на Системата за трансфер на кредити в професионалното образование и обучение в европейските държави. Държавите са разпределени в три области в съответствие с постигнатите от тях резултати в изграждането на национална политика за въвеждане на система за трансфер на кредити в професионалното образование и обучение.

В най-голямата група от държави, в която се включват Финландия, Франция, Ирландия, Малта, Англия, Швеция, Испания, Словения, Люксембург, Исландия, Естония и френската част от Белгия, системата е въведена, макар и не в една и съща степен. Изцяло завършено е въвеждането във Финландия, Франция, Ирландия, Малта, Швеция, Испания и Естония, докато в Словения, Исландия и френската част от Белгия тя се нуждае от бъдещо развитие. В Англия и Люксембург са въведени само някои технически компоненти от нея. В зависимост от областите, в които държавите от тази група имат напредък, те са разпределени в пет подгрупи: 1. които са осигурили достъп до системата; 2. които подпомагат валидирането; 3. които признават резултати; 4. които осигуряват натрупване на кредити; 5. които осигуряват пренос на кредити.

Съществува друга група европейски държави, в които кредитната система в професионалното образование и обучение не е въведена, и това са Кипър, Германия, Гърция, Унгария, Латвия, Лихтенщайн, Холандия, Полша, Португалия, Словакия, фламандската част от Белгия и Швейцария. Държавите Швейцария, Унгария, Лихтенщайн и фламандската част от Белгия и Швейцария изразяват становище, че не виждат смисъл от въвеждане на подобна система в своите политики, тъй като тя е все още много неясна. Становището на групи държави от групата – като Германия, е, че първо трябва да се променят обществените нагласи за приемане на подобен подход и тогава да се въвежда системата. С различни проекти и инициативи те информират заинтересованите страни за ползите от въвеждане на системата за трансфер на кредити в професионалното образование и обучение, разпространяват постигнати резултати от проекти, организират обсъждания и др.

Групата, в която попада България, е групата на страните, в които кредитната система е въведена частично или само за някои квалификации. В тази група попадат държави, като Австрия, Чехия, Италия, Норвегия, Литва и Хърватска. Някои от тях, включително и България, са въвели системата за трансфер на кредити само като са я регламентирали

на принципна или законодателна основа. Тези държави са въвели различни технически характеристики от ECVET системата, като единици резултати от ученето, използват меморандуми за разбирателство, прилагат оценяване на резултати от учене и др. Някои от тези държави също тестват определени модели и очакват да приложат постигнатите резултати от процеса на тестване за усъвършенстване на вече приети механизми.

С промените в Закона за професионалното образование и обучение от 2014 и 2016 г. нормативно Системата за трансфер на кредити в професионалното образование и обучение е въведена в България. Разработени и актуализирани са методическите материали – рамкови изисквания и методически указания за разработване на държавните образователни стандарти, базирани на подхода „единици резултати от ученето“. В резултат от прилагането на тези документи през 2015 и 2016 г. са разработени общо 16 държавни образователни стандарта на принципа „единици резултати от ученето“, който е основополагащ за въвеждане на Системата за трансфер на кредити в професионалното образование и обучение.

Безспорен принос за стартиране на процеса за въвеждане на ECVET системата в България има и натрупаният опит по проекти, който беше представен на организирания семинар от групата на ECVET експертите (проект на Центъра за развитието на човешките ресурси) и Националната координационна точка на България по прилагането на Препоръката за изграждане на Система за трансфер на кредити в професионалното образование и обучение на Национална агенция за професионално образование и обучение).

На 07.11.2016 г. беше дискутирана темата **„Връзка между системите на професионалното и висшето образование“**. Беше представен натрупаният опит от:

– Двустранния международен проект на Министерството на образованието и науката „Европейска интеграция на Югоизточна Европа II – Европейска интеграция на икономики и пазари на труда чрез техническо ПОО“, координиран от Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ), Германия. В рамките на Проекта е тестван подходът за „единици резултати от ученето“ и като резултат са разработени проекти или част от тях на държавни образователни изисквания за придобиване на квалификация по професии „Системен програмист“, „Готвач“ и др. Представен беше математически модел за осигуряване на преход между системата на професионалното образование и обучение и висшето образование. Прилагането на модела на основата на подписаното споразумение за признаването на кредити, осъществено на базата на сключено споразумение между Пловдивския университет, Факултета по математика и информатика – за специалност „Системно програмиране“, и Математическата гимназия „Акад. Кирил Попов“ – Пловдив, за професията „Системен програмист“, за пореден път доказва ползите от въвеждане на ECVET системата за осигуряване на проходимост между професионалното образование и обучение и висшето образование.

– Резултатите по проект №147825-LLP-1-2008-FR-ECVET (BE-TWIN) от европейската програма „Учене през целия живот“, партньор в който е Русенският университет. Проектът предлага връзка между професионалното и висшето образование на основата на натрупани кредити. Разработена е матрица, чрез която могат да бъдат обвързани учебните дейности (УД1, УД2...), предвидени за изпълнение в съответния учебен план за придобиване на висше образование и единиците резултати от ученето (ЕРУ1, ЕРУ2...), включени в държавния образователен стандарт за придобиване на квалификация по професия (таблица 1). Бяха представени възможности за практическо прилагане на ECVET системата в организацията на дейностите във висше училище: вътрешни правилници за учебна дейност; процедури и инструкции, заложи в системите за управление на качеството в съответното висше училище; в учебни програми (наречани още „CV“ или „Паспорти на учебни курсове“ и др.

		УЧЕБНИ ДЕЙНОСТИ						ECVET кредитни точки
		УД 1	УД 2	УД 3	УД 4	УД 5	УД "n"	
ЕДИНИЦИ РЕЗУЛТАТИ ОТ УЧЕНЕТО	ЕРУ 1						
	РУ 1	X		X		X		
	РУ 2			X				
	РУ 3		X			X		
	ЕРУ 2						
	РУ 4		X					
	РУ 5	X				X		
	РУ 6							
	ЕРУ 3						
	РУ 7	X	X		X			
	РУ 8							
	РУ 9			X				
	ЕРУ 4						
	РУ 10	X			X			
	РУ 11							
РУ 12								
РУ „П”	
ECTS кредитни точки		ОБЩО

Таблица 1. Матрица BE-TWIN – подход за комуникация между ECVET и ECTS

– Ползите за развитие на Системата за пренос и трансфер на кредити в професионалното образование и връзката ѝ с висшето образование в Химикотехнологичния и металургичен университет. Беше представена процедурата за вземане на решение за прилагане на „механизъм за пренос на кредити“. Тя се базира на задълбочен анализ на изучаваното в професионалното образование учебно съдържание (учебното съдържание се базира на единиците резултати от ученето, включени в държавните образователни стандарти за придобиване на квалификация по професии). Химикотехнологичният и металургичен университет представи ползите от прилагане на подобен подход, осигуряващ взаимовръзка между системата на професионалното и висшето образование.

Пълния текст четете в сп. „Професионално образование“, кн. 6, 2016 г.

Какъв е профилът на качествения детски учител

Откъс от „Качественият детски учител: личностен и професионален профил“

Розалина Енгелс-Критидис

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Увод в проблематиката

През последните десетилетия сме свидетели на дълбоки промени в общественото отношение и конкретните очаквания от образователните институции в световен мащаб. За радост, това се случва преди всичко на основата на „подходи към съвременния човек като към многоаспектна, комплексна и автономна фигура, поемаща инициативата и отговорността за собственото си развитие“.

Ако в миналото децата са възприемани като пасивни приемници на знания и обекти на въздействие, то днес се акцентира на активната роля на обучаемия в развиваща среда на интензивно педагогическо взаимодействие чрез градивна комуникация. Съвсем логично е парадигмите за личностноориентирано обучение и образование да отключват нови очаквания към педагозите, които съответно водят и до необходимостта от изграждане на нови компетентности както у бъдещите, така и у действащите учители.

Макар представата за същността на качествения учител да съдържа в себе си едно ядро от категорични и – така да се каже – вечни конотации, влиянието на етапа на развитието на обществото, и особено динамиката на съвременния живот, е неизбежно. Osadan & Hanna (2015) много точно определят потребността „поколението на

Заглавието е на редакцията

www.pedagogia.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д-р Емилия Василева
E-mail: embavassi@abv.bg

Редактор

Любомира Христова
0889 22 12 15
Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: pedagogia@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Педагогика“, кн. 1/2017:

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ПРОНИКНОВЕНИЯ

Качественият детски учител: личностен и професионален профил / *Розалина Енгелс-Критидис*

Педагогически умения за преподаване на български език в интеркултурна среда / *Евгения Тополска*

Фактори за успешно прилагане на смесено обучение / *Стоянка Георгиева-Лазарова, Лъчезар Лазаров*

Педагогическото общуване и хуманизирането на взаимоотношенията в училище / *Валентина Василева*

Брой 7, 16 – 22 февруари 2017 г.

**ПРИБИЩАВАЩО
ОБРАЗОВАНИЕ**

An Analysis of the Barriers to Inclusion of Children with Behavioural, Emotional and Social Difficulties (besd) in the Contexts of Greece and England / *Katerina Lykourgioti*

ЧУЖДЕСТРАНЕН ОПИТ

The Effect of Problem Solving Instruction on Mathematical Thinking / *Yildirim Bayazit, Aslihan Osmanoglu*

Развитие индивидуалних способностей на уроках искусства / *Гульнар Кайдаровна*

НОВИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

Усвояване на процеса четене и свързани фактори / *Катерина Щерева*

**ДОКТОРАНТСКИ
ИЗСЛЕДВАНИЯ**

Рефлексия на учениците от начална училищна възраст в процеса на формиране на изследователски умения по „Човекът и природата“ / *Цветомира Иванова*

КНИЖНИНА

За столпените пътеки към литературното познание / *Огняна Георгиева-Тенева*

**НАПИСАНОТО ОСТАВА.
ПИШИ ПРАВИЛНО**

двдесет и първия век да се научи как ефективно да се справя в свят, където информацията пътува със скорост, близка до скоростта на светлината, фактите могат да бъдат открити за секунди..., а четенето, писането и смятането вече не са достатъчни, за да успееш в кариерата и в живота...“. Съвсем логично все повече се задълбочава ролята на учителите и тяхното възприемане като „втори родители“ (Osad'an & Burrage, 2013: 498) главно поради факта, че извън дома именно тези възрастни се чувстват отговорни за възпитаването на адекватно поведение у децата едновременно с разширяването на техния интелектуален капацитет.

Качественото предучилищно образование би могло да бъде разглеждано като съвкупност от качеството на редица взаимосвързани компоненти – образователни политики и стандарти; управление на директора; образователна среда; учебни помагала; взаимодействие с родителите, с общността/общностите и т.н. Безспорно обаче най-значима си остава ролята на личността на детския учител и неговата професионална подготовка.

Влиянието на личността на учителя, както и на нивото на професионалните му умения върху качеството на образователния процес, е обсъждано в редица проучвания.

Wang et al. (2011: 331) твърдят, че „качественото преподаване от една познавателноресурсна перспектива е свързано със знанията, вярванията, нагласите и склонностите, които учителите внасят в професията“.

Stronge, Ward and Grant (2011) проучват измеримото въздействие, което учителите имат върху постиженията на учениците, и доказват твърдението, че „доколкото подобна връзка би могла да бъде уловена в проучване, то определено такава е налице“.

Sporeg Hollins (2011: 395) „преподаването е комплексен и многоизмерен процес, който изисква дълбоки знания и разбиране на широк обхват от области, както и способността за синтезиране, интегриране и прилагане на това знание в различни ситуации, при променящи се условия и с голямо разнообразие от групи и индивидуалности“.

Имайки предвид значимостта на взаимодействията през първите седем години от живота на детето, както и широкия диапазон в изискванията за квалификацията на предучилищните педагози в различните страни (Oberhuefer, Schreyer & Neuman, 2010) още по-интересна и провокираща към качествен анализ

е представата за същността на понятието „добър/качествен детски учител“, което зграво е свързано с проблема за качеството на предучилищното образование в неговата цялост.

Проучвайки профила на детския учител в ролята му на ключов субект в процеса на взаимодействие и в изграждането на същността на понятието качество на предучилищното образование, настоящата публикация представя част от резултатите от по-голямо изследване, целящо проучване на представата за „добър/качествен детски учител“ у студентите, подготвяни за предучилищни и начални училищни педагози във Факултета по начална и предучилищна педагогика на СУ „Св. Климент Охридски“. Статията цели да маркира някои основни моменти от личностния и професионалния профил на качествения детски учител – такъв, какъвто той е видян през погледа на студентите педагози.

Организация и методика на проучването

Проучени бяха мненията на 72 студенти от Факултета по начална и предучилищна педагогика на СУ „Св. Климент Охридски“, специалност „Предучилищна и начална училищна педагогика“ – четиригодишна бакалавърска програма. Половината от изследваните студенти (36) са проучени в самото начало на тяхното университетско образование, а другата половина (36) – в последната година от обучението им, но различията между двете групи не са фокус настоящата публикация (Engels-Kritidis, 2016). Използваният основен метод на изследване е анализ на съдържанието на възложеното за самостоятелна разработка на студентите есе на тема „Моята представа за добър/качествен детски учител“. Проучените есета на студенти в първи курс са събрани през октомври 2013 г., а есета от студенти от последната година на следването им – през януари 2015 г. Макар и да е ясно, че проведеното проучване не претендира за представителност, то очертава някои важни тенденции в полето на изследваната проблематика.

Събраните есета бяха подложени на качествен анализ, целящ разпределянето на посочените в тях твърдения относно същността на понятието „добър/качествен детски учител“ в неограничен брой близки семантични категории, условно разделени на две големи групи – общоличностни качества (предимно качества, но също така и някои умения, отношения, и гр., присъщи в по-голяма степен на личността като цяло) – таблица 1, и специализирани професионални качества, умения, нагласи и други – таблица 2. Посочените общо 136 категории не обхващат всички възможни качества, умения, нагласи и т.н., изграждащи представата за „добрия детски учител“, а маркират техния диапазон по начина, по който е очертан в есета на проучените студенти; т.е. наборът от категории е отворен за бъдещо разширяване с нови такива.

Таблица 1. Общоличностни качества, умения, отношения и гр.

Отговорен	Внимателен	Мил, усмихнат, приветлив
Начетен, с широка обща култура	Гъвкав	Грижовен
Справедлив	Оптимист	Всеотдаен
С чувство за хумор	Интересен	Търпелив
С високи морални качества	Комуникативен, общителен	Герой
Изряден, стреми се да е безгрешен	Организиран	Смел
Обича децата	Постоянен, последователен	Интелигентен
Сериозен	Честен	Креативен
Уверен	Сърдечен, с голямо сърце	Уравновесен, спокоен
Добър човек	Съвестен	Нежен
Скромен	Проницателен	Принципен
Силен духом	Самокритичен	Себеуважаващ
Издръжлив	Широко скроен	Свободомислещ
Целеустремен	Актуален	Убедителен

Адекватно планиращ	Прогресивен, новатор	Ораторски умения
Пример, модел за подражание	Наблюдателен	Пази частица от детското у себе си
С приличен външен вид	Има излъчване	Безпристрастен
Добронамерен	Взискателен	Харизматичен
Артистичен	Активен	Отзивчив
Толерантен	Има адекватна лична самооценка	Млад
Дискретен	Може да прощава	Любознателен
Активен гражданин, общественик	Естет	

Таблица 2. Специализирани професионални качества, умения, нагласи, отношения и гр.

Строг, но само когато се налага	С педагогическо самочувствие
Спечелил любовта на децата	Познава възможностите на всяко дете
Добър детски психолог	С добра професионална теоретична подготовка
С ритмично темпо на преподаване	Обича професията си
Има педагогическа квалификация за детски учител (висше образование)	Не оставя децата без контрол
Осигурява добри материални условия	Обяснява по разбираем начин
Напътстващ, наставник	Вдъхновител, мотиватор за нови знания и умения
Води детето към прогрес и развитие	Развива детската любознателност
Развива детската креативност	Прилага индивидуален подход
Не спира да се квалифицира и самообразова	Наказва, но справедливо
Овладева отрицателните си чувства	Титла
Призвание	Използва игрови методи
Създава благоприятна емоционална атмосфера	Възпитател, не само учител
Радва се на успехите на своите деца	Знае как да общува с децата
Респектиращ, спечелил уважението на децата	Насърчителен, окуражаващ
Поощрителен	Аниматор
Като втори родител	Подкрепящ, помагач
Въвежда дисциплина	Съпричастен, разбира проблемите на децата
Използва нови ИТ технологии	Провокира децата да мислят критично
Обяснява по увлекателен начин	Взаимодейства, а не въздейства
Умее да стимулира активността на децата	Добър мениджър на детската група
Умее да предразполага към споделяне	Строг, но справедлив
Никога не посяга, не проявява физическа агресия	Използва разнообразни педагогически методи и похвати
Няма деца любимици	Проявява хитрост, когато се наложи
Търси взаимодействие с родителите	С интеркултурни педагогически компетенции
Сработва се добре с колегите	Разпределя правилно времето си за всяко дете
Винаги обяснява „Защо?“	С музикални умения
С художествено-изобразителни умения	С добра двигателна култура
Използва нагледни методи и средства	Развива мисленето на децата, набляга на вникването в същността
Залага постижими цели	Запознава децата с няколко различни гледни точки относно даден проблем
Балансира между развитието на човешките качества и уменията, свързани с новите технологии	Осигурява обратна връзка
Открива талантите у отделните деца	Притежава професионална работоспособност
Умее да се учи от децата	Дава ясни и точни инструкции
Осигурява придобиването на опит по емпиричен път	Използва активно ученето чрез преживяване
Организира педагогическото взаимодействие в съответствие с нормативната уредба	Не повишава тон
Коректно диагностицира постиженията/трудностите в процеса на учене на децата, за да може да избере правилния подход	Развива у децата самостоятелност
Задържа вниманието на групата като цяло	Навреме диагностицира проблеми в развитието/ поведението на децата
Учи децата на позитивни социални взаимоотношения	Акцентира на положителната роля на многообразието
Добре подготвен с педагогически идеи и средства всеки ден	Не робува на стереотипи при планирането на ежедневното взаимодействие с децата
Осигурява баланс между свободни игри и планирани активности, като предвижда достатъчно време за първите	Учи децата да бъдат емпатични
Адаптира изискванията на държавната образователна програма към потребностите на конкретните деца	Прилага превантивни мерки срещу агресивно поведение у децата

Избрано

Приятел и довереник	Фактор за развитието на детето
Съветник	Умело използва невербална комуникация
Уважава децата и зачита мнението им	Учи се от грешките в работата си
Прилага превантивни мерки срещу агресивно поведение у децата.	Учи децата да прощават
Държа гравивна връзка с директора	Развива умения от различни области интегрирано, в едно и също време

След като въз основа на качествения анализ на есетата на студентите бяха уточнени 136 категории (60-те общоличностни качества в таблица 1 и 76-те специализирани професионални качества, умения, нагласи и т.н. в таблица 2), резултатите бяха подложени на количествена обработка чрез Microsoft Excel 2010, при която целта беше разкриването на преобладаващия брой категории, както и някои процентни съотношения.

Пълния текст четете в сп. „Педагогика“, кн. 1, 2017 г.